

# БЪЛГАРИЯ

## Индекс на устойчивостта на неправителствените организации в България през 2018 г.

Столица: София

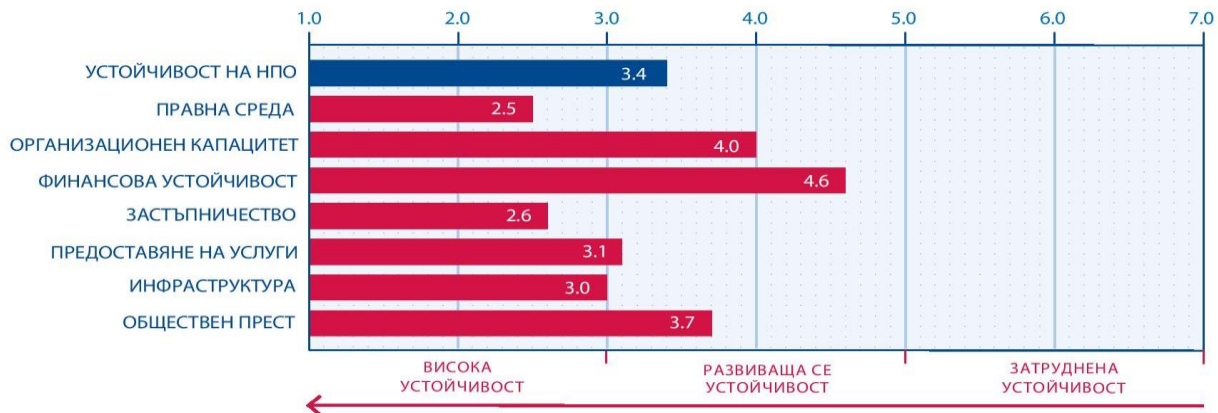
Население: 7 057 504

БВП на глава от населението: \$21 800

Индекс на човешкото развитие: Много висок (0.813)

Свобода в света: Свободна (80/100)

### ОБЩА УСТОЙЧИВОСТ НА НПО: 3.4



Според данни на Евростат 38,9 процента от населението на България е застрашено от бедност или социално изключване, което представлява най-високият процент сред държавите членки на Европейския съюз (ЕС). Освен това 30 процента от населението на страната понася тежки материални лишения, което се изразява в невъзможност да се покриват разходите или да се плащат сметките за отопление.

През първата половина на 2018 година България председателстваше Съвета на ЕС. През това време с приближаването, както на изборите за Европейски парламент, така и на местните избори през 2019 г. политиките навлязоха в предизборен режим и започнаха да изразяват позиции, целящи да привличат гласоподаватели. Това се отрази на стратегиите за застъпничество на НПО и политизира някои от дебатите, в които те участваха, сред които този във връзка с ратифицирането на Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие, известна с популярното название „Истанбулска конвенция“.

НПО организираха или подкрепиха през годината няколко мащабни протеста с широк отзвук сред обществото. Инициативата „Да спасим Пирин“ имаше за цел спирането на строителството в Пирин и показа разделението между някои природозащитни организации и активисти, от една страна, и правителството, инвеститори и местни бизнеси, от друга страна. В София майки на деца с увреждания организираха протести с искане за повече финансиране, които получиха съществена обществена подкрепа.

През годината има слабо влошаване на устойчивостта на НПО. Спадът във финансовата устойчивост се дължи на продължаващата липса на възможности за финансиране на НПО, а влошаването на публичния престиж е резултат от нестихващите отрицателни кампании срещу организациите на гражданското общество. Непрекъснатите атаки срещу НПО ги принудиха да започнат да обмислят начини за противодействие на отрицателната риторика, което доведе до леко подобрение в показателя секторна инфраструктура. Отбелязва се и леко подобрение на организационния капацитет през годината благодарение на новите социални движения, които привлякоха вниманието на обществото и получиха обществена подкрепа.

В края на 2017 г. в страната имаше почти 50 000 регистрирани НПО. От 1 януари 2018 г. регистрацията се извършва от Агенцията по вписванията. От това произтича задължение за НПО да прехвърлят регистрацията си от окръжните съдилища в Агенцията до края на 2020 г. Повече от 8 000 НПО са прехвърлили регистрацията си през 2018 г. Освен това през годината в Агенцията са регистрирани над 1 400 нови НПО. Според Националния статистически институт 13 441 НПО са представили годишни отчети за 2017 г.

Индекс на устойчивостта на неправителствените организации в България през 2018 г.

## ПРАВНА СРЕДА: 2.5



Българските НПО продължават да имат свобода на сдружаване, изразяване и мирни събрания. Въпреки че резултатът за правната среда остава непроменен, през 2018 г. секторът е повлиян от активна законодателна дейност.

На 1 януари 2018 г. влязоха в сила изменения в Закона за юридическите лица с нестопанска цел (наричан по-нататък „Закон за НПО“). Според тези изменения всички нови сдружения и фондации, които искат да имат статут на юридически лица, трябва да се регистрират в Агенцията по вписванията, а не в окръжните съдилища, както беше преди. Процесът на регистрация

трябва да се извършва в рамките на три дена. Сега документите могат да се подават в електронен формат. Освен това, предишните три регистрации – вписване в съдебния регистър, регистрация по Булстат и вписване в Централния регистър (за организациите в обществена полза) – сега са част от една обща процедура. В резултат от измененията се прекратява Централният регистър на юридическите лица с нестопанска цел в обществена полза към Министерството на правосъдието и неговите функции се прехвърлят към новия орган по регистрацията.

На съществуващите организации се дава срок от три години за прехвърляне на регистрацията от съдилищата в новия орган по регистрация. През 2018 г. имаше някои проблеми с този процес, сред които забавяне при получаването от съдилищата на необходимите за вписването документи. Освен това имаше и известна неяснота дали организации, които все още не са прехвърлили регистрацията си, следва да представят годишните си отчети. Това доведе до приемането на промени в закона през ноември 2018 г., с което бяха изяснени сроковете за отчитане на НПО и се потвърди изискването НПО да представят финансовите си отчети в Агенцията по вписванията едва след прехвърляне на регистрацията си.

На 27 март 2018 г. Народното събрание прие нов Закон за мерките срещу изпирането на пари във връзка с нова директива на ЕС за противодействие на изпирането на пари. Както и при предишните закони разпоредби срещу изпирането на пари, неправителствените организации са определени като задължени лица. Законът изисква всички НПО да обявят действителните си собственици, да организират обучения за служителите си и да следят дейностите си. НПО с оборот от 10 000 евро или повече трябва да изготвят индивидуални оценки на риска и да приемат вътрешни правила за противодействие на изпирането на пари. Същевременно законът освобождава НПО от много от изискванията, приложими спрямо други задължени лица, като идентифициране на действителните собственици на своите клиенти и проверка на източниците им на финансиране – подобрение спрямо предишния режим, постигнато благодарение на организирана от НПО кампания. Предстои обаче да се види дали на практика третирането на НПО ще бъде по-добро в сравнение с това по предишния закон.

През май 2018 г. влезе в сила Регламентът на ЕС за защита на личните данни (GDPR). Въпреки че Регламентът е насочен към защита на правото на личен живот, прилагането му доведе до съществено административно бреме за НПО, тъй като от тях се изисква да преразгледат практиката си във връзка със защитата на данни, да въведат нови политики и да преосмислят отношенията си с бенефициентите и дарителите. Освен това подготовката за спазването на GDPR е свързана с допълнителни разходи за обучение и юридически услуги.

Възможният контрол върху НПО от страна на държавата е уреден в закон. Има законови изисквания за вътрешното управление на НПО, но организациите имат значителна свобода да приспособят тези основни изиск-

вания към своите потребности. Предвиден е и съдебен контрол, като НПО имат право да оспорват решения, които ги засягат. Съгласно приетите през 2018 г. изменения в Административнопроцесуалния кодекс в някои случаи – включително свързаните с достъпа до информация – обжалването е само на една инстанция. Освен това таксите за обжалване може да нарастнат повече от седемдесет пъти, въпреки че преди измененията таксите бяха значително по-ниски.

Няма сведения за случаи на преустановяване на дейността на НПО по политически причини през 2018 г. Стигматизацията на НПО, обаче, достигна своеобразен връх през годината. Дебатите около Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жени и домашното насилие, известна като „Истанбулска конвенция“, придадоха отрицателно значение на термина „джендър“ – със значението на трети пол, различен от мъжкия или женския, или като свързан с лесбийки, гейове, бисексуални, транссексуални и интерсексуални лица (ЛГБТИ). По тази причина през годината бе силно затруднена работата в училищата на НПО с подобна дейност. Министерството на образованието прекрати програмата „Училище без насилие и стереотипи, определени от пола“, което бе подкрепяло през последните пет години в партньорство с българската фондация „Джендър образование, изследвания и технологии“. Министерството на образованието отказа и подкрепата си за проект за насърчаване на основани на пола модели в училищата, изпълняван от един от институтите на Българската академия на науките.

През 2018 г. и други НПО бяха подложени на натиск заради критики към правителството. „Национален младежки форум“ имаше затруднения в комуникацията с Министерството на младежта и спорта след изразена критика по отношение на организирането на Европейската младежка конференция, а няколко природозащитни организации бяха обект на отрицателни изявления на длъжностни лица в правителството заради активната им позиция срещу застрояването в природни резервати.

НПО са освободени от данък върху доходите от нестопански източници, сред които дарения, безвъзмездно финансиране по проект (грантове) и членски внос, но заплащат корпоративен данък върху печалбата си от стопанска дейност. Дарителите на организации в обществена полза се ползват с данъчни облекчения за извършени дарения в размер до 5 процента от годишния доход за физически лица и 10 процента от нетната печалба за търговски дружества.

НПО могат да получават финансиране от чужбина, да участват в тръжни процедури, да продават стоки и услуги и да набират средства. През септември 2018 г. Столична община издаде нова наредба, с която се определят някои ограничения върху достъпа на НПО до ресурси. Сред множеството други разпоредби, наредбата урежда публичните кампании за набиране на средства и въвежда изискване за издаване на разрешение за набиране на средства от НПО на обществени места в столичния град. Освен това такова разрешение могат да получат само организации в обществена полза. В края на годината Столична община обмисляше преразглеждането на наредбата, за да се избегне нарушаване на правата на НПО.

Законът за предприятията на социалната и солидарната икономика, приет през октомври 2018 г., също може да повлияе отрицателно на НПО. Въпреки че предвижда ползи за социалните предприятия, законът определя тези предприятия по начин, който може да изключи много по-малки НПО, тъй като изисква социалното предприятие да инвестира най-малко 3 750 евро от печалбата си обратно в дейностите си със социална цел или да наеме най-малко трима души от уязвими групи.

Възможностите за юридически услуги на местно равнище извън столичния град са ограничени. Има юристи, които могат да окажат подкрепа на НПО за прехвърлянето на регистрацията им, но в някои случаи те или не познават достатъчно добре спецификата на НПО, или услугите им не са достъпни, особено за малките организации, работещи на доброволческа основа.

## ОРГАНИЗАЦИОНЕН КАПАЦИТЕТ: 4.0

Организационният капацитет в сектора отбелязва леко подобрение през 2018 г. благодарение на нови социални движения през годината, които привлякоха вниманието на обществото и получиха обществена подкрепа. Например, група майки на деца с увреждания подеха протести с искания за осигуряване на повече средства от държавния бюджет. Както е описано по-долу, тези усилия се радваха на съществено положително отразяване в медиите и получиха подкрепа от Омбудсмана, както и значителна съпричастност от обществото, което в крайна сметка спомогна за постигането на целите им.



Въпреки тази положителна тенденция НПО все още се намират в труден период на развитие и много от тях се борят за оцеляването си. Например, според Националния алианс за работа с доброволци 27 процента от членовете им не са развивали дейност.

Усилията за изграждане на общност от поддръжници се оказаха трудни, особено за НПО, които имат проблеми с финансовата си стабилност, и те изпитваха затруднения с популяризирането на дейността си. За НПО с отрицателно представяне в медиите също бе по-трудно да си осигурят привърженици или да обяснят важната си роля. За малките местни организации е трудно да привлекат млади хора, тъй като те обикновено мигрират към големите градове. Като цяло най-добре познати в страната са природозащитните организации, които имат повече поддръжници.

Според проучване, възложено от Българския център за нестопанско право (БЦНП) и проведено от „Алфа Рисърч“ през октомври 2018 г., само 9 процента от хората са имали контакт с НПО и само 3 процента са членове на НПО. Проучването установява също, че през предходната година 60 процента от респондентите не са участвали в никаква гражданска инициатива (включително дарителска).

НПО имат мисии, но някои от тях осъществяват проекти в други области, за да оцеляват. Има дарители, които оказват подкрепа за организационното развитие на НПО, в това число стратегическо планиране, но без дългосрочна подкрепа много от стратегическите планове остават на хартия и без цялостно изпълнение.

В повечето НПО няма постоянен персонал и има голямо текучество на служители. Преобладаващата част от организациите функционират благодарение на усилията на един или двама ключови служители. При много от тях няма ясно разделение на отговорностите между членовете на управителния съвет и служителите. Според данни на Националния статистически институт за 2017 г. има слабо нарастване на броя на платените служители на НПО, а броят на доброволците е намалял от 85 000 на 82 000. Според Световния дарителски индекс на Charities Aid Foundation за 2018 г. България заема предпоследно място в света по отношение на доброволчеството, като едва 5 процента от респондентите в страната съобщават, че са извършвали доброволческа дейност за НПО през отчетния период (2017 г.), което е същият процент както и през предходната година. Ниското ниво на доброволчество се потвърждава и от проучване на „Алфа Рисърч“, при което само 7,3 процента от хората декларират, че са били доброволци.

Повечето НПО разполагат с основни информационни технологии – компютри и мобилни телефони. Малко са обаче организациите, които взимат под внимание въпроси като гарантиране на ИТ сигурността и защита на данните. Няма затруднения по отношение на достъпа до интернет и НПО редовно използват социалните медии, в това число Фейсбук.

## ФИНАНСОВА УСТОЙЧИВОСТ: 4.6

Финансовата устойчивост на НПО отбелязва спад през 2018 година, което в голяма степен се дължи на продължаващата липса на възможности за финансиране. Тъй като през последните няколко години в страната почти няма големи дарители, НПО не са имали достъп до редовно финансиране и са имали дълги периоди без финансиране, което е принудило някои от тях, най-вече по-малки организации, да прекратят дейността си.



Повечето НПО не разполагат с разнообразни източници на финансиране. Определени видове организации, като правозащитните НПО, са със силно ограничени възможности за финансиране. Един от малките дарители, който все още предоставя средства на правозащитни организации, е фондация „Америка за България“. През 2018 г. Фондацията е осигурила безвъзмездни средства в размер на почти 20 милиона щатски долара – повече от всички други фондации в България взети заедно. Повече от половината от тази сума е предоставена на НПО, а останалата част – на други субекти като училища и общини.

Дългият период на липса на безвъзмездни средства от значими в миналото дарители продължава да се отразява на устойчивостта на НПО. След две години без никакви обяви за проектни предложения

Финансовият механизъм на ЕИП 2014-2020 обяви през октомври 2018 г. своя „Фонд Активни граждани“ (Active Citizens Fund) с общ размер на финансирането 15,5 млн. евро. Очаква се първите грантове да се предоставят през второто тримесечие на 2019 г. Оперативната програма на ЕС „Добро управление“ най-накрая обяви първата си покана за проектни предложения през юли 2018 г. след почти четири години без покани. През декември програмата обяви, че прикл. 10 млн. лева (прикл. 5,8 млн. щ.д.) ще бъдат отпуснати на 118 НПО за проекти в подкрепа на гражданското участие. Ефектът от тези положителни развития обаче ще се отрази на финансовата стабилност на НПО през 2019 г.

Същевременно продължава да е ограничен достъпът на НПО до други програми за финансиране. Например, програмата за социално предприемачество по оперативната програма на ЕС „Развитие на човешките ресурси“ обяви резултатите от последната си покана за проектни предложения, при което само 20 процента от общо 270 подкрепени проекта са на НПО. По оперативна програма „Околна среда“ не са подкрепени проекти на НПО през 2017 и 2018 г., докато през предходни години тя е била съществен източник на подкрепа за природозащитни организации. Т.н. правило „де минимис“ във връзка с държавните помощи – което ограничава средствата, които може да получи една организация, на 200 000 евро за тригодишен период – все още важи за всички програми на ЕС.

В държавния бюджет за 2018 г. са предвидени 68 млн. лева (прикл. 40 млн. щ.д.) за НПО, но голяма част от тези средства са за спортни клубове и религиозни организации или манастири. Правителството все още не е създадо Съвета за развитие на гражданското общество, който трябваше да разработи прозрачен и конкурентен механизъм за разпределяне на държавни средства на НПО. По тази причина сумата от 1 млн. лева (прикл. 580 000 щ.д.), предвидена за този механизъм в бюджета, не е изразходвана. Единствената положителна стъпка през годината е представянето за обществено обсъждане на проектоправилника за Съвета през октомври – почти 8 месеца, след като бе изготвен от работна група с членове предимно от НПО. Законът за официалната помощ за развитие, който ще въведе механизми за подкрепа на проекти за развитие, включително изпълнявани от НПО, се обсъжда от 2017 г., но през 2018 не са предприети действия за по-нататъшното му разработване.

Има положителни примери за механизми за държавно финансиране на НПО на местно равнище, но в по-малките общини средствата са ограничени. Столична община продължи през 2018 г. подкрепата си за НПО по две от съществуващите програми и разпредели повече от 280 000 лева (прикл. 163 000 щ.д.) по програмата си

„Европа“ и 1,4 млн. лева (прибл. 810 000 щ.д.) по програмата си „Култура“, като голяма част, но не и всичко, е предназначено за НПО. Освен това в началото на 2019 г. Столична община ще обяви нов фонд със 100 000 лева (прибл. 58 000 щ.д.) за социални иновации. Платформа АГОРА се застъпи успешно за създаването на малък общински фонд за подкрепа на местни граждански инициативи в девет града. Средствата ще възлизат на повече от 157 000 лева (прибл. 91 000 щ.д.), като почти половината от финансирането ще бъде от общинския бюджет, а другата половина – от АГОРА.

Анализ на Българския дарителски форум показва, че през 2017 г. – последната година, за която са налични данни – има слабо нарастване на обема на даренията. Фирми са дарили повече от 38 млн. лева (прибл. 22 млн. щ.д.) в сравнение с 34 млн. лева през 2016 г. и доста под сумата от 46 млн. лева през 2015 г., въпреки че няма информация каква част от даренията е получена от НПО. По-малко от 1 процент от дружествата, подали данъчни декларации, са обявили дарения за НПО. Физически лица са дарили почти 9 млн. лева (прибл. 5,2 млн. щ.д.) през 2017 г., което бележи слабо увеличение спрямо 8,5 млн. лева през 2016 г. Най-обичайните начини за даряване са чрез SMS съобщения или дарителски кутии. Според Световния дарителски индекс за 2018 г. 18 процента от лицата съобщават, че са направили дарения за благотворителни цели през 2017 г., в сравнение със 17 процента през предходната година.

Набирането на средства от дарения все още е ново явление за българските НПО, но има организации, които се опитват да си осигуряват средства по този начин. Някои големи организации като фондация „За нашите деца“, Световният фонд за дивата природа WWF, „SOS детски селища“ и Българският червен кръст имат стратегии за набиране на средства и прилагат различни методи за набиране на средства като онлайн призиви, благотворителни събития, благотворителни базари и редовни дарения чрез SMS. Националният младежки форум е събрал 12 000 лева (прибл. 7 000 щ.д.) само за дванадесет дена чрез platformata.bg – български уебсайт за краудфъндинг. В края на 2018 г. тридесет и една български НПО набираха средства чрез краудфъндинг платформата Global Giving.

НПО се опитват да разнообразяват финансирането си, като предлагат платени услуги или продават продукти, които изработват. Например, фондация „Светът на Мария“ предлага кетъринг, а фондация „Конкордия България“ изработва свещи. Тези усилия обаче са все още на първоначален етап. Членският внос не представлява съществен източник на финансиране за организациите с членство.

Законът задължава НПО да публикуват финансови отчети и действащите организации спазват това изискване. Докато големите организации имат собствени финансисти, малките обикновено използват услугите на външни счетоводители.

## ЗАСТЪПНИЧЕСТВО: 2.6

През 2018 г. няма съществени промени по отношение на застъпничеството.

Въпреки че законодателството предвижда обществени консултации, има случаи, когато правителството или народните представители избягват провеждането им. Например, през 2018 г. Фондът за лечение на деца бе прехвърлен към Националната здравноосигурителна каса, с което на практика се прекрати функционирането му, чрез разпоредба в Закона за държавния бюджет за 2019 г., тъй като този закон е освободен от изискването за обществено обсъждане. Освен това въпреки че обществените консултации по проектозаконови трябва да се провеждат преди внасянето им в парламента, депутатите често внасят съществени промени в текстовете между първо и второ четене, с което заобикалят това изискване.



Различни органи като Общественият съвет към Парламентарната комисия по взаимодействието с неправителствените организации и жалбите на гражданите улесняват сътрудничеството между НПО и държавните институции. Някои обществени съвети обаче съществуват само на хартия. Общественият съвет към Министерството на младежта и спорта например се е събрал само веднъж през 2018 г. Други – като Общественият съвет към Фонда за лечение на деца – бяха прекратени, тъй като съответната институция не вижда ползи от съществуването им.

Един от най-големите публични дебати през 2018 г. бе свързан с Истанбулската конвенция. Няколко НПО, които се борят за правата на жените и на ЛГБТИ хора се застъпиха за ратифицирането на Конвенцията, докато консервативни граждански групи, православната църква и някои политически партии, сред които Българската социалистическа партия и Обединени патриоти, се противопоставиха на ратифицирането, изтъквайки довода, че това би означавало въвеждането на трети пол в разрез с биологичния пол<sup>1</sup> и че България щяла да предостави суверенитета си на създадения по Конвенцията орган. Правителството сезира Конституционния съд с искане за преглед на Конвенцията и Съдът се произнесе, че Конвенцията е в противоречие с българската конституция. След това определение на Съда предложената от парламента ратификация бе оттеглена. В резултат от дебата думата „джендър“ придоби като цяло обидно значение и прогресивните НПО, подкрепящи ратификацията, бяха определени като предатели или „джендъри“.

Протестът на майките на деца с увреждания беше сред най-видимите застъпнически кампании през 2018 г. В продължение на няколко месеца имаше масови протести под лозунга „Системата ни убива“. В резултат от тази кампания бе приет нов Закон за личната помощ, с който се предвиждат допълнителни 150 млн. лева (прибл. 87 млн. щ.д.) за осигуряване на лични асистенти на хора с увреждания, включително деца. Освен това заместник министър-председателят трябваше да подаде оставка заради отрицателни изказвания по отношение на протестиращите майки и техните цели.

НПО имаха възможност да работят в партньорство с правителството за постигане на резултати в социалната сфера. Новият Закон за социалните услуги бе разработен съвместно от НПО и правителството. До края на 2018 г. проектозаконът бе одобрен от правителството и внесен в Народното събрание. В хода на консултациите Министерството на труда и социалната политика дори използва услугите на независим модератор.

Някои от кампаниите не постигнаха положителни резултати през 2018 г. Петдесет НПО се застъпиха срещу измененията в Административнопроцесуалния кодекс, които засягат правото на гражданите да обжалват решения на правителството и таксите за обжалването. Президентът се съгласи с аргументите и наложи вето; вето обаче бе отхвърлено от парламента и накрая промените бяха приети.

Под егидата на Обществения съвет към Народното събрание, НПО организираха среща с Министерството на правосъдието и Агенцията по вписванията, за да се обсъдят проблемите с прилагането на измененията в Закона за НПО, в резултат на което се въведоха промени в разпоредбите относно отчетите на НПО (описани в раздела за правната среда). От друга страна, не бе постигнат напредък по Закона за доброволчеството, който бе внесен в Народното събрание през 2017 г. Бе забавено създаването на Съвета за развитие на гражданското общество към МС въпреки активното участие на НПО в работната група, създадена от правителството за изготвяне на проекта на правилника.

---

## ПРЕДОСТАВЯНЕ НА УСЛУГИ: 3.1

През 2018 г. не е настъпила съществена промяна при предоставянето на услуги от НПО. Неправителствените организации продължават да предлагат широка гама услуги в областите на образованието, културата, социалните въпроси и опазването на околната среда.

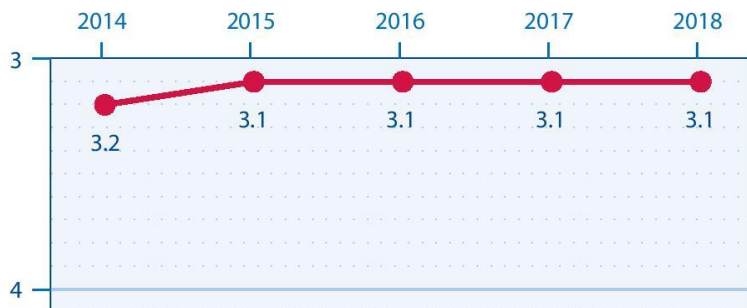
НПО предоставят безплатно много услуги. Например, WWF дава съвети на хората как да постъпят, ако станат свидетели на незаконно изсичане на дървета. Все повече организации продават услугите си на пазара, за да осигуряват средства за изпълнение на мисията си. Повечето от услугите на НПО са насочени към доста по-

---

<sup>1</sup> В българския език думите gender и sex се превеждат с една и съща дума.

широк кръг потребители отколкото членовете им, въпреки че НПО трябва да развиват маркетинговия си капацитет, тъй като традиционно имат достъп до малка група потенциални клиенти.

### ПРЕДОСТАВЯНЕ НА УСЛУГИ В БЪЛГАРИЯ



Някои организации продават и продукти, включително онлайн. Например, [Olemale.bg](http://Olemale.bg) е онлайн магазин, който продава артикули, изработени от майки на деца с увреждания. НПО обаче са с ограничен производствен капацитет и често имат затруднения с редовното снабдяване на по-големите търговски вериги. Например, имаше идея за откриване на специален щанд за продажба на артикули на НПО в голяма търговска верига, но се оказа, че НПО не могат да осигурят такива обеми на продукцията си, с които да задоволят търсенето.

Понятието за социално предприемачество се развива и все повече НПО виждат себе си като потенциални социални предприятия. Предстои обаче да се установи как новоприетият Закон за предприятията на социалната и солидарната икономика ще се отрази на НПО, особено на по-малките организации.

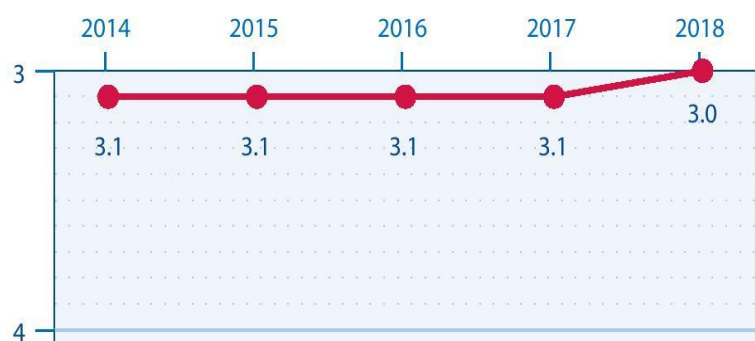
Правителството отчита добавената стойност от дейността на НПО и възлага договори в някои области като социалната. Държавната агенция за закрила на детето, например, има договор с фондация „Асоциация Анимус“ за управлението на националната гореща телефонна линия за деца. Много държавни институции обаче все още не възприема експертния потенциал на НПО в области като анализ или разработване на документи като услуги, които трябва да бъдат платени. Законодателните промени от 2015 г. в Закона за предучилищното и училищното образование и Закона за лечебните заведения, които се очакваше да улеснят възлагането на договори в образованието и здравеопазването, не се прилагат на практика, поради което няма увеличение на броя на възложените услуги. Освен това има влошаване при някои условия, свързани с договорите за социални услуги. Например, има случаи на възлагане на нови услуги на НПО, при които на организациите се поставя изискване да запазят работещите общински служители, а не да назначават свои собствени експерти.

Дори и когато има изградени партньорства – като такива в областта на превенцията на СПИН, правителството не желае да делегира или да децентрализира тези услуги. Например, Световният фонд за борба със СПИН, туберкулоза и малария, който преустанови програмите си в България през 2018 г., искаше държавата да създаде механизъм за финансиране на НПО, за да продължат услугите по превенция и повишаване на осведомеността. Към момента на изготвяне на доклада обаче Министерството на здравеопазването не е създавало такъв механизъм.

### СЕКТОРНА ИНФРАСТРУКТУРА: 3.0

През 2018 г. настъпи леко подобрение в инфраструктурата на НПО сектора, тъй като постоянните атаки срещу НПО през последните няколко години накараха организациите да започнат да обсъждат как да противодействат на отрицателната риторика. През октомври 2018 г. Форум Гражданско участие, БЦНП, WWF, Центърът за култура и дебат „Червената къща“, Информационният портал на НПО ([www.ngobg.info](http://www.ngobg.info)), Българският дарителски форум, Платформа АГОРА и Националната мрежа за децата организираха Конференция на бъдещето

### ИНФРАСТРУКТУРА В БЪЛГАРИЯ





(Future Search Conference), на която имаше представители на повече от осемдесет организации от цяла България. В резултат на конференцията бе разработен съвместен стратегически план с общи потребности и мерки. За изпълнението на плана ще отговаря коалиция от НПО, координирана от Форум Гражданско участие.

Съществуващите коалиции на НПО като Националната мрежа на децата, Форум Гражданско участие и Български дарителски форум продължават да са основният източник на експертен опит и подкрепа за изграждане на капацитет в подкрепа на НПО. Тези коалиции предоставят на своите членове обучения, консултации и информация. Освен това специализирани НПО като БЦНП и Програмата „Достъп до информация“ предоставят помощ в различни области като законови изисквания или достъп до информация.

В България има няколко опитни субекта, които отпускат безвъзмездни средства, сред които Институт „Отворено общество“, Фондация „Лале“, Фондация „Работилница за граждански инициативи“, Тръст за социална алтернатива и Фондация ВCause. Има и няколко обществени фондации. Освен това, консорциум от три български организации управлява Фонд Активни граждани на Финансовия механизъм на ЕИП.

Кампанията срещу ратификацията на Истанбулската конвенция обедини голяма група НПО, които защитаваха правата на жертвите на насилие. Друга мащабна и спонтанна инициатива, наречена „7000“, подкрепена от няколко НПО на хора с увреждания, членове на Българската асоциация на лица с интелектуални затруднения, Глобална инициатива в психиатрията и БЦНП, имаше за цел да сложи край на режима на запрещение, при който лица с интелектуални затруднения или психични проблеми могат да загубят дееспособността си, чрез приемането на нов Закон за физическите лица и мерките за подкрепа. Инициатива „7000“ събра повече от 12 000 подписа, с което стана възможно да се постави пред Народното събрание искане за нов закон.

Опитни обучители от НПО проведоха обучения на НПО по различни теми, сред които счетоводство, правни въпроси, GDPR и работа със социалните медии. Много такива обучения се провеждат в София, но по-малко – в други части на страната.

Компаниите са много отворени към създаването на дългосрочни партньорства с НПО. Например, фондация Reach for Change и Нова телевизия имат съвместна програма за социално предприемачество; „Lidl“ (хранителна верига) и фондация „Работилница за граждански инициативи“ работят съвместно за отпускане на безвъзмездни средства на НПО; БЦНП и ВИВАКОМ (мобилен оператор) имат партньорство за изпълнение на програмата „VIVACOM Регионален грант“. Има и примери за партньорство между държавни институции и НПО. Например, Столична община има подписано партньорско споразумение с НПО предоставящи социални услуги. Diversity Pays Off (Многообразието работи) обединява НПО, компании и държавни институции в подкрепа на многообразието в корпоративния сектор и помага на хора в неравностойно положение да си намерят работа.

## ОБЩЕСТВЕН ПРЕСТИЖ: 3.7

През 2018 г. има умерено влошаване на общественият престиж на сектора. Фондацията за хуманитарни и социални изследвания наблюдава антидемократичната пропаганда в медиите през 2017 г. Според доклада ѝ, публикуван през 2018 г., едно от водещите пропагандни послания е свързано с корумпираните елити в България. Пропагандните послания поставят в обща група представители на опозиционни политически партии, бизнесмени и НПО, като всички те се определят като „грантаджии“, „соросиди“ и „марионетки“. Такава пропаганда цели да дискредитира всякаква критика



Индекс на устойчивостта на неправителствените организации в България през 2018 г.

или алтернативни идеи от страна на НПО. В доклада се посочва също, че публикациите, разпространяващи такава пропаганда, „погазват всички стандарти на професионалната журналистика“. Проучване, проведено от Информационния портал на НПО през септември 2018 г., установи, че повече от 46 процента от участващите в проучването НПО съобщават, че организациите им са били засегнати много силно или силно от кампанията срещу НПО. Същевременно все още има медии, които представят гледната точка на НПО и публикуват положителни репортажи и материали за тях. На местно равнище медиите са особено отворени и активни в търсенето на новини от НПО.

През 2018 г. правителствени длъжностни лица направиха редица отрицателни изявления по отношение на НПО и либералните ценности. Например, ръководителят на прес центъра на Министерството на отбраната атакува Софийския университет, Българския дарителски форум и няколко от членуващите в него компании за разпространяване на „джендър идеология“ по време на дебата за Истанбулската конвенция. Министърът на образованието заяви официално, че ще премахне от учебните програми на училищата всякакви елементи, разпространяващи „джендър идеология“. Дори Президентът на България в изказване относно ратификацията на Истанбулската конвенция заяви, че: „Конвенцията отнема от правомощията на държавата и вменява правомощия в НПО-та. Те ще станат основен източник на информация и се превръщат в контролни органи. Това няма да допринесе за намаляване на насилието над жени и деца, по-скоро ще стимулира съдене на държавата.“

Природозащитни организации постоянно са обект на обвинения заради противопоставянето им на инвестиционни планове на правителството в защитени природни зони. Министърът на околната среда и водите нае независима компания да оцени загубите на държавата от съдебни обжалвания на инвестиционни предложения. В доклада се твърди, че за период от единадесет години пропуснатите ползи от оспорваните инвестиционни проекти надвишават с 900 млн. лева (прибл. 523 млн. щ.д.) загубите от природните бедствия. В резултат от това министърът заяви, че „природните бедствия са причинили по-малко щети, отколкото еко-активистите“.

Обществото не е достатъчно осведомено за неправителствените организации. Според проучване, проведено от „Алфа Рисърч“ през октомври 2018 г., повече от 50 процента от респондентите нямат мнение за НПО и само 49 процента могат да посочат името на поне едно НПО. Само пет организации са били назовани от повече от 2 процента от респондентите. Освен че степента на доверие в НПО е ограничена, сред българското общество има недоверие по принцип, като 80 процента от българските респонденти в Европейското изследване на ценности-те 2017/2018 година посочват, че не можеш да имаш доверие на другите хора.

Въпреки смесеното отношение на правителството към НПО, корпоративният сектор възприема НПО като потенциални партньори и има реални примери за партньорство, както е посочено по-горе.

НПО разбират значимостта на медийното отразяване. Телевизията продължава да бъде основният източник на информация за хората в България, но за малките организации достъпът до тази медия е труден. НПО нямат капацитет за взаимодействие с медиите и журналистите, но са активни в използването на социалните медии като Фейсбук.

НПО нямат общ етичен кодекс, въпреки че разбират колко е важно да прилагат високи стандарти в дейността си.

**Отказ от отговорност:** Изразените тук мнения са на панелистите и други изследователи по проекта и не отразяват непременно вижданията на USAID или FHI 360.